

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/o-ipn/nagrody-i-odznaczenia-ipn/nagroda-kustosz-pamieci-narodo/nagroda-kustosz-pamieci-narodo-1/24229,Studium-Polski-Podziemnej.html>
03.03.2026, 01:30

Studium Polski Podziemnej

05.05.2016

To jedna z najbardziej zasłużonych polskich instytucji na Uchodźstwie powstałych w wyniku II wojny światowej. Studium Polski Podziemnej w Londynie powołali do życia byli żołnierze Armii Krajowej, którzy po zakończeniu wojny nie mogli powrócić do Kraju. Powstało w 1947 r. i od następnego roku do dnia dzisiejszego mieści się w domu przy Leopold Road 11. Zasoby archiwalne SPP stanowią podstawę dla badań nad Polskim Państwem Podziemnym w latach II wojny światowej. Przede wszystkim są to akta Oddziału Specjalnego Sztabu Naczelnego Wodza (tj. Oddziału VI stanowiącego ekspozyturę Dowódcy AK w Sztabie Naczelnego Wodza) oraz Działu Społecznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Rządu RP. Zaczęły one napływać już w lecie 1948 r. Do Studium przejęto też dokumenty dotyczące Kraju z Gabinetu Naczelnego Wodza, Oddziału II Sztabu NW oraz Wydziału Studiów Dowództwa Polskich Sił Powietrznych. Po 1990 r., po zakończeniu prac Komisji Weryfikacyjnej i Komisji Krzyża Armii Krajowej dokumentacja wytworzona przez obie te komisje zasilila zbiory SPP. Tak więc w Studium zgromadzono dokumenty, bez których poważne badanie dziejów wojskowych i cywilnych struktur Państwa Podziemnego jest niemożliwe. Poza wytworzonymi w Sztabie Naczelnego Wodza i Rządzie RP dokumentami normatywnymi w zasobie archiwalnym znajduje się zestaw kolekcji osobowych, który powstał ze spuścizny po wybitnych oficerach Armii Krajowej i politykach Państwa Podziemnego, w tym takich ludzi jak Tadeusz Bór-Komorowski, Tadeusz Pełczyński, Kazimierz Iranek-Osmecki, Franciszek Demel, Stanisław Dołęga-Modrzewski (Stanisław Kauzik). Ze zbiorów rzeczowych należy wymienić kolekcję grupującą teczki personalne cichociemnych, którzy w czasie wojny drogą powietrzną byli przerzucani do okupowanego kraju. Bardzo interesująca jest także kolekcja poświęcona kobietom żołnierzom Armii Krajowej i Pomocniczej Wojskowej Służby Kobiet. Kopalnią wiadomości o żołnierzach Armii Krajowej są materiały Komisji Weryfikacyjnej, pracującej na terenie anglosaskiej okupacji Niemiec, również teczki personalne żołnierzy i urzędników Oddziału VI (Specjalnego) Sztabu NW. Uzupełnieniem tej dokumentacji są liczne pisemne relacje, składane w Studium przez ponad pół wieku, a dotyczące walki Armii Krajowej i działań cywilnych struktur podziemia. Ponad 800 pozycji zawiera zespół grupujący opracowania (w tym wiele niepublikowanych do dzisiaj). W zbiorach SPP jest także dokumentacja ikonograficzna, prasa, mapy. Dopełnienie zbiorów stanowi licząca ponad 5 tys. tomów biblioteka.

Efektem pracy SPP jest nie tylko uporządkowanie i udostępnianie zasobów archiwalnych. To także działalność wydawnicza, przede wszystkim edycje źródłowe. Należy do nich m.in. Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945. Wydano też oddzielny tom Organizacja zrzutów materiałowych dla Armii Krajowej. Obecnie trwają prace nad edycją protokołów posiedzeń Komitetu Ministrów do Spraw Kraju. Z myślą o zachodnich odbiorcach SPP wydało po angielsku książkę *The Polish Home Army 1939–1945*.

Powstanie Studium oraz jego działalność to efekt wieloletniej pracy ludzi, którzy znaleźli się w niełatwej emigracyjnej rzeczywistości, którzy, borykając się z codziennością, honorowo, bez jakiegokolwiek zapłaty poświęcali swój czas na pracę, porządkowanie archiwaliów, ich opisywanie i udostępnianie badaczom przyjeżdżającym tu z całego świata.

Organizowanie Studium rozpoczynali znakomici dowódcy z Armii Krajowej. Wśród wielu

zasłużonych pracowników na szczególną uwagę zasługuje Halina Czarnocka, która przez wiele lat prowadziła archiwum SPP, a jej osobowość nadawała ton pracy. Z czasem coraz młodsze roczniki, szeregowi żołnierze AK podejmowali prace w Studium. Dziś jest to już pokolenie urodzone po wojnie, na emigracji.

Studium Polski Podziemnej to także niezwykła atmosfera, jaka tam panuje. Pracownicy nie tylko służą serdeczną opieką i pomocą w poszukiwaniu materiałów, ale także dbają o wspólne spotkania przy posiłkach, na które zapraszani są korzystający ze zbiorów. Toczą się wówczas rozmowy o dawnych i niedawnych latach...

W SPP, mimo wielu trudności, ale dzięki wytrwałości i uporowi jego twórców, przechowywana była i jest prawda o Armii Krajowej i Polskim Państwie Podziemnym.

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

